

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Библиотека
УЏБЕНИЦИ

Никола Бодирога

ГРАЂАНСКО ПРОЦЕСНО ПРАВО

БЕОГРАД • 2026

Никола Бодирога
ГРАЂАНСКО ПРОЦЕСНО ПРАВО

Издавач

Универзитет у Београду – Правни факултет
Центар за издаваштво

За издавача

Проф. др Бојан Милисављевић, декан
Правног факултета Универзитета у Београду

Уредник

Проф. др Душан В. Поповић

Рецензенти

Проф. др Гордана Станковић,
редовни професор Правног факултета Универзитета у Нишу, у пензији

Проф. др Ранко Кеча,
редовни професор Правног факултета Универзитета у Новом Саду, у пензији

Проф. др Дејан Ђурђевић,
редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду

© Универзитет у Београду – Правни факултет, 2026.

Сва права задржана. Није дозвољено да било који део ове књиге буде снимљен, емитован или репродукован на било који начин, укључујући, али не ограничавајући се на фотокопирање, фотографију, магнетни упис или било који други вид записа, без претходне сагласности аутора и издавача.

www.ius.bg.ac.rs

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	17
I. УВОДНА РАЗМАТРАЊА	19
Опште карактеристике грађанског процесног права	19
1. Грађански судски поступак и грађанско процесно право	19
2. Право на правну заштиту	21
3. Структура грађанског судског поступка	23
4. Грађански судски поступак, арбитража и посредовање ..	25
5. Преношење судских надлежности имаоцима јавних овлашћења	26
6. Грађанско процесно право у правном систему Републике Србије	27
Извори грађанског процесног права	29
1. Устав	29
2. Међународни извори грађанског процесног права	39
2.1. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода	39
2.2. Други међународни извори грађанског процесног права	52
3. Закони	53
4. Подзаконски акти	55
5. Судска пракса	56
6. Морал, обичаји, јавни поредак и правна наука	57
Норме грађанског процесног права	59
1. Просторно важење норми грађанског процесног права ..	59
2. Персонално важење норми грађанског процесног права ..	60
3. Временско важење норми грађанског процесног права ..	63
4. Правна природа норми грађанског процесног права	66
5. Начин примене норми грађанског процесног права	67
II. ПАРНИЧНИ ПОСТУПАК	69
Опште карактеристике парничног поступка	69
1. Предмет и циљеви парничног поступка	69
2. Закон о парничном поступку и посебни закони	69

3. Однос парничног и ванпарничног поступка	70
4. Однос парничног и извршног поступка	72
5. Однос парничног и кривичног поступка	74
6. Однос парничног и управног поступка	79
Субјекти парничног поступка	84
1. Суд	84
1.1. Закон о уређењу судова и начела организације судске власти	84
1.2. Закон о судијама и начела вршења судијске функције	88
1.3. Председник суда	93
1.4. Судије поротници	95
1.5. Високи савет судства	96
1.6. Судска надлежност	99
1.6.1. Међународна надлежност правосуђа Републике Србије	99
1.6.2. Апсолутна судска надлежност	102
1.6.3. Стварна надлежност	106
1.6.4. Месна надлежност	114
1.6.5. Инстанциона надлежност	122
1.6.6. Задржавање надлежности	123
1.6.7. Сукоб надлежности	124
1.6.8. Атракција надлежности	128
1.6.9. Концентрација надлежности	129
1.7. Правна помоћ	130
1.8. Састав суда	131
1.9. Искључење и изузеће судије	133
2. Странке у парничном поступку	138
2.1. Двостраначки карактер парничног поступка и процесноправни појам странке	138
2.2. Страначка способност	141
2.3. Парнична способност	145
2.4. Постулациона способност	148
2.5. Стварна и процесна легитимација	149
2.6. Супарничарство и учешће трећих лица у парничном поступку	154
2.6.1. Супарничарство	154
2.6.2. Учешће трећих лица у парничном поступку	164
2.7. Заступање странака у парничном поступку	176
2.7.1. Законски заступник	176

2.7.2. Заступник правног лица	179
2.7.3. Привремени заступник	179
2.7.4. Пуномоћник	182
3. Остали органи и службе који учествују у парничном поступку	189
3.1. Адвокатура	189
3.2. Правобранилаштво	192
3.3. Јавно бележништво	194
3.4. Јавно тужилаштво	195
3.5. Орган старатељства	196
3.6. Повереници и Заштитник грађана	196
Парничне радње	198
1. Парнични поступак као систем парничних радњи странака и суда	198
2. Парничне радње странака	199
2.1. Појам и поделе парничних радњи странака	199
2.2. Поднесци	203
2.3. Рокови и рочишта за предузимање парничних радњи	206
2.4. Пропуштање парничних радњи и последице	211
2.5. Предлог за враћање у пређашње стање	212
3. Парничне радње суда	216
3.1. Судске одлуке у парничном поступку	218
3.2. Управљање парницом	220
3.2.1. Формално управљање парницом	220
3.2.2. Материјално управљање парницом	221
3.3. Записници	221
3.4. Достављање	224
3.5. Новчано кажњавање због непоштовања процесне дисциплине	230
3.6. Употреба језика и писма у парничном поступку	232
Начела парничног поступка	233
1. Појам и значај начела парничног поступка	233
2. Начело диспозиције	234
3. Расправно начело	240
4. Начело обостраног саслушања странака	245
5. Начело непосредности	249
6. Начело усмености и писмености	251
7. Начело слободне оцене доказа	252

8. Начело јавности	254
9. Начело окончања поступка у разумном року.	258
9.1. Закон о парничном поступку и заштита права на суђење у разумном року.	258
9.2. Закон о заштити права на суђење у разумном року.	260
10. Начело економичности.	262
11. Начело забране злоупотребе процесних овлашћења	262
12. Начело поуке неуке странке	264
13. Начело мирног решавања грађанскоправних спорова.	266
Ток првостепеног парничног поступка.	269
1. Увод	269
2. Тужба као радња којом се покреће парнични поступак.	269
2.1. Садржина тужбе	270
2.2. Друге процесне претпоставке које се односе на тужбу	278
2.3. Тужбени захтев	283
2.4. Претходно питање и спорно правно питање	286
2.4.1. Претходно питање	286
2.4.2. Поступак за решавање спорног правног питања.	289
2.5. Врсте тужби	293
2.5.1. Кондемнаторна тужба (тужба за осуду на чинидбу).	293
2.5.2. Тужба за утврђење (декларативна тужба)	297
2.5.3. Преображајна (конститутивна) тужба	304
2.6. Преиначење тужбе	306
2.7. Истицање више тужбених захтева у истој тужби	311
2.8. Алтернативно овлашћење туженог	317
2.9. Дејства подношења тужбе суду.	318
3. Припремање главне расправе.	319
3.1. Претходно испитивање тужбе	320
3.2. Достављање тужбе туженом на одговор и литиспенденција	324
3.3. Одбрана туженог.	328
3.3.1. Одговор на тужбу.	328
3.3.2. Приговор ради пребијања	334
3.3.3. Противтужба	337
3.4. Припремно рочиште	342
3.5. Временски оквир парнице	345
3.6. Заказивање рочишта за главну расправу.	346

4. Главна расправа	347
4.1. Главна расправа као најважнија фаза парничног поступка	347
4.2. Ток главне расправе	347
4.3. Начело јавности главне расправе	351
4.4. Начело концентрације главне расправе	352
4.5. Начело јединства главне расправе	353
4.6. Руковођење главном расправом	353
4.7. Одржавање реда на главној расправи	355
5. Доказивање	356
5.1. Појам и значај доказивања	356
5.2. Чињенице које се доказују	360
5.3. Чињенице које се не доказују	360
5.4. Када се не изводи доказивање о спорним чињеницама	366
5.5. Терет тврдње и терет доказивања	368
5.6. Докази прибављени противправним путем	376
5.7. Извођење доказа	377
5.8. Доказна средства	379
5.8.1. Увиђај	379
5.8.2. Исправе	380
5.8.3. Сведок	386
5.8.4. Вештачење	390
5.8.5. Саслушање странака	397
5.9. Оцена доказа	399
5.10. Обезбеђење доказа	401
6. Прекид и застој парничног поступка	404
7. Окончање првостепеног парничног поступка	410
7.1. Начини окончања првостепеног парничног поступка	410
7.2. Одбацивање тужбе	411
7.3. Повлачење тужбе	411
7.4. Обустава парничног поступка	414
7.5. Судско поравнање	414
7.6. Пресуда као одлука суда о основаности тужбеног захтева	421
7.6.1. Доношење и објављивање пресуде	422
7.6.2. Писана израда пресуде и њена садржина	423
7.6.3. Допунска пресуда	430

7.6.4. Исправљање пресуде	432
7.6.5. Везаност суда за пресуду и дејство према странкама.	432
7.6.6. Дејства пресуде	433
7.6.6.1. Правноснажност.	433
7.6.6.1.1. Формална и материјална правноснажност пресуде.	434
7.6.6.1.2. Границе правноснажности пресуде.	439
7.6.6.2. Извршност пресуде	444
7.6.6.3. Чињенично дејство правноснажне пресуде	445
7.6.6.4. Преображајно дејство правноснажне пресуде	446
7.6.6.5. Интервенцијско дејство правноснажне пресуде	446
7.6.7. Врсте пресуда.	446
7.6.7.1. Кондемпнаторна пресуда	447
7.6.7.2. Декларативна пресуда	448
7.6.7.3. Конститутивна пресуда	449
7.6.7.4. Потпуна пресуда.	449
7.6.7.5. Делимична пресуда	450
7.6.7.6. Међупресуда	452
7.6.7.7. Пресуда на основу признања.	457
7.6.7.8. Пресуда на основу одрицања	461
7.6.7.9. Пресуда због пропуштања.	463
7.6.7.10. Пресуда због изостанка	465
7.6.7.11. Пресуда без одржавања расправе	467
7.6.7.12. Пресуда донета на основу рочишта одржаног у одсуству туженог	470
7.6.7.13. Пресуда без дејства	471
7.7. Решење.	471
Трошкови парничног поступка.	474
1. Појам и право на накнаду трошкова парничног поступка	474
2. Ослобађање од плаћања трошкова поступка.	482
3. Право на бесплатну правну помоћ	484
4. Накнада трошкова у случају када је странка ослобођена њиховог плаћања и накнада за пружену бесплатну правну помоћ	488

Правни лекови у парничном поступку	489
1. Опште карактеристике правних лекова	489
2. Редовни правни лекови	493
2.1. Жалба против пресуде	493
2.1.1. Опште карактеристике и садржина жалбе	493
2.1.2. Разлози за изјављивање жалбе	497
2.1.3. Поступак по жалби и одлуке	503
2.2. Жалба против решења	514
3. Ванредни правни лекови	519
3.1. Ревизија против пресуде	519
3.1.1. Опште карактеристике и врсте ревизије	519
3.1.2. Ревизија	520
3.1.3. Посебна ревизија	529
3.2. Ревизија против решења	531
3.3. Захтев за преиспитивање правноснажне пресуде	533
3.4. Предлог за понављање поступка	535
Посебни парнични поступци	548
1. Увод	548
2. Поступак у споровима због сметања државине	548
3. Поступак за издавање платног налога	554
4. Поступак у споровима мале вредности	559
III. ВАНПАРНИЧНИ ПОСТУПАК	565
Опште карактеристике ванпарничног поступка	565
1. Предмет и циљеви ванпарничног поступка	565
2. Закон о ванпарничном поступку и посебни закони	568
Субјекти ванпарничног поступка	569
1. Органи ванпарничног поступка	569
1.1. Суд	569
1.2. Јавни бележник	573
2. Учесници у ванпарничном поступку	576
3. Учешће појединих државних органа у ванпарничном поступку	580
Начела ванпарничног поступка	582
1. Начело диспозиције и официјелности	582
2. Расправно и истражно начело	585
3. Начело обостраног саслушања учесника	587
4. Начело усмености и писмености	588
5. Начело јавности	590
6. Начело старања о правима и правним интересима лица под посебном друштвеном заштитом	591

7. Начело сходне примене Закона о парничном поступку ..	592
8. Начело хитности.	594
Покретање, ток и окончање ванпарничног поступка.	594
1. Ток првостепеног ванпарничног поступка.	594
2. Одлуке у ванпарничном поступку.	597
3. Правни лекови у ванпарничном поступку.	598
4. Правноснажност решења у ванпарничном поступку.	602
5. Претходно питање у ванпарничном поступку и упућивање на парницу.	604
Друге специфичности ванпарничног поступка.	606
1. Повлачење предлога којим је покренут ванпарнични поступак.	606
2. Доказивање.	606
3. Трошкови ванпарничног поступка.	607
Посебни ванпарнични поступци.	609
1. Увод.	609
2. Поступак за лишење пословне способности.	610
3. Поступак за расправљање заоставштине (оставински поступак).	618
4. Одређивање накнаде за експроприсану непокретност.	629
IV. ИЗВРШНИ ПОСТУПАК.	635
Опште карактеристике извршног поступка.	635
1. Предмет и циљеви извршног поступка.	635
2. Однос извршног и стечајног поступка.	638
3. Закон о извршењу и обезбеђењу и посебни закони.	643
4. Фазе извршног поступка.	647
Субјекти извршног поступка.	648
1. Суд.	648
2. Јавни извршитељ.	656
2.1. Увод.	656
2.2. Извршење путем вансудских извршитеља.	657
2.3. Положај јавног извршитеља у поступку извршења и обезбеђења.	658
2.4. Почетак делатности јавног извршитеља.	663
2.5. Овлашћења јавног извршитеља.	666
2.6. Дужности јавног извршитеља.	671
2.7. Комора јавних извршитеља.	674
2.8. Контрола рада јавних извршитеља.	675
2.9. Престанак делатности јавног извршитеља.	677

3. Помоћни органи извршног поступка.....	679
3.1. Увод.....	679
3.2. Учесће полиције у извршном поступку.....	679
3.3. Учесће других органа у извршном поступку.....	681
3.4. Јавни бележник у извршном поступку.....	682
4. Странке, учесници и трећа лица у извршном поступку ..	684
4.1. Странке у извршном поступку.....	684
4.2. Учесници у извршном поступку.....	689
4.3. Треће лице у извршном поступку.....	689
Извршна и веродостојна исправа.....	690
1. Увод.....	690
2. Извршна исправа.....	690
2.1. Тешкоће у дефинисању извршне исправе.....	690
2.2. Извршност извршне исправе.....	693
2.3. Извршење на основу стране извршне исправе.....	697
2.4. Подобност извршне исправе за извршење.....	698
2.5. Условна и узајамна обавеза.....	699
2.6. Алтернативна обавеза по избору извршног дужника	700
2.7. Факултативно овлашћење извршног дужника.....	700
3. Веродостојна исправа.....	701
4. Прелаз и пренос потраживања и обавезе.....	704
5. Извршење без извршне или веродостојне исправе – један случај из праксе.....	706
Начела извршног поступка.....	707
1. Начело формалног легалитета.....	707
2. Начело диспозиције и официјелности.....	714
3. Расправно и истражно начело.....	717
4. Начело обостраног саслушања странака.....	719
5. Начело писмености и усмености.....	721
6. Начело хитности.....	722
7. Начело временског редоследа.....	723
8. Начело заштите извршног дужника.....	725
9. Начело сразмере.....	728
10. Начело сходне примене Закона о парничном поступку у поступку извршења и обезбеђења.....	731
11. Начело доступности података о имовини извршног дужника.....	734
12. Начело јавности.....	734
13. Начело аутоматизације извршног поступка.....	735

Покретање, ток и окончање извршног поступка	736
1. Предлог за извршење и одлуке о предлогу	736
2. Решење о извршењу на основу извршне и веродостојне исправе	741
3. Достављање	744
4. Спровођење извршења	746
5. Средства и предмети извршења	749
6. Одлагање извршења	752
6.1. Увод	752
6.2. Одлагање извршења на предлог извршног повериоца	753
6.3. Споразум странака о одлагању извршења	753
6.4. Одлагање извршења на предлог извршног дужника	754
6.5. Одлагање извршења на предлог трећег лица	755
6.6. Дејство одлагања извршења	756
6.7. Време на које се извршење одлаже	757
6.8. Наставак одложеног извршења	757
6.9. Подношење уставне жалбе и одлагање извршења	758
6.10. Одлагање извршења на захтев Врховног јавног тужилаштва	759
6.11. Одлагање извршења на основу одредаба посебног закона	760
6.12. Привремена мера Европског суда за људска права и одлагање извршења	760
7. Прекид и застој извршног поступка	760
8. О окончање извршног поступка	762
8.1. Увод	762
8.2. Обустава извршног поступка	763
8.3. Закључење извршног поступка	770
9. Трошкови извршног поступка	770
10. Новчана казна	776
11. Судски пенали	778
12. Јемство	782
Одлуке и правна средства у извршном поступку	783
1. Одлуке у извршном поступку	783
2. Правна средства у извршном поступку	785
2.1. Жалба	786
2.1.1. Жалба против решења о извршењу на основу извршне исправе	787
2.1.2. Жалба против осталих решења првостепеног суда и јавног извршитеља	792

2.2. Приговор	795
2.2.1. Приговор у поступку одлучивања о предлогу за извршење на основу веродостојне исправе	795
2.2.2. Приговор против осталих решења првостепеног суда и јавног извршитеља	800
2.2.3. Приговор трећег лица	801
2.3. Ванредни правни лекови у извршном поступку	805
2.4. Захтев за отклањање неправилности у спровођењу извршења	807
2.5. Противизвршење	810
2.6. Тужбе у извршном поступку	816
2.6.1. Тужба извршног повериоца ради утврђења права на безусловно испуњење обавезе од стране извршног дужника	816
2.6.2. Тужба извршног дужника за утврђивање недозвољености извршења	816
2.6.3. Тужба трећег лица за утврђивање недозвољености извршења	818
2.6.4. Тужба сувласника чији је удео на покретној ствари оспорен	822
2.6.5. Тужба извршног дужника против извршног повериоца у случају постојања разлога за противизвршење	822
2.6.6. Тужба ради оспоравања потраживања у поступку извршења на непокретности	822
2.6.7. Тужба извршног повериоца за накнаду изгубљене зараде	824
2.6.8. Недозвољеност тужбе за утврђење ништавости одлука и радњи суда и јавног извршитеља	824
2.7. Враћање у пређашње стање	825
Поједина средства извршења и посебни извршни поступци	827
1. Извршење на непокретности ради намирена новчаног потраживања	827
2. Извршење одлука у вези с породичним односима	844
3. Извршни поступак за намирење новчаних потраживања насталих из комуналних и сродних делатности	849
Поступак обезбеђења	855
1. Опште карактеристике поступка обезбеђења	855
2. Заложно право на непокретностима и на покретним стварима по споразуму странака	860

3. Заложно право на непокретностима и на покретним стварима на основу извршне исправе	861
4. Претходне мере	863
5. Привремене мере	867
6. Регистар судских забрана	878
ЛИТЕРАТУРА	881

ПРЕДГОВОР

Књига *Грађанско процесно право* обрађује најважније институте грађанског судског поступка. Настала је на основу књига *Парнични процесни поступак* и *Нови извршни процесни поступак*, а у њој је обрађена и материја ванпарничног поступка. Објављена је први пут 2025. године у издању Јавног предузећа *Службени гласник*. То издање је сада измењено и допуњено, у складу са променама у законодавству и ставовима судске праксе. Цитирани прописи одговарају стању законодавства на дан 15. фебруара 2026. године.

Аутор